

DE KIJKER

ZOMER 2025

**eerlijkheid in de fotografie
gesprek met Cora Sens
Barend Houtsmuller en Ai
thema smartphone
eerlijkheid over manipulatie
verhuizing Fotomuseum
exposities**

IN DEZE EDITIE

- Mededelingen / dank - 2
- Alternatieve omslag-zomerfoto - 3
- Het gesprek over manipulatie: waarom eerlijkheid fotografie interessanter maakt - 5
- Gesprek met Cora Sens - 6
- Barend Houtsmuller en Ai - 8

THEMA SMARTPHONE

- Fine Art Photography - 10
- Snapshot Aesthetic - 11
- Landelijke Groep Smartphone 'op snelheid' - 13
- Smartphones: welke dan? - 20
- Smartphones: kiezen en prijzen verkennen - 21
- Smartphones: nuttige accessoires - 22
- Smartphones: waarom dan? - 23
- Smartphones: voor- en nadelen - 24
- Mobiele fotobewerking 1: Snapseed - 25
- Mobiele fotobewerking 1a: Snapseed v3 - 26
- Mobiele fotobewerking 2: Google Photos- 27
- Mobiele fotobewerking 3: Photos-app van iOS - 28
- Mobiele camera-app: Project Indigo - 29
- Een sluitersnop voor je smartphone-camera - 30
- Een label voor je nieuwe smartphone - 31

- Nederlands Fotomuseum verhuist - 32
- Exposities: een selectie - 33
- Colofon: redactie, publicatieschema, inzenden voor het volgende nummer - 35

< Zomer. Foto: Cees Snel

We nodigen je uit uiterlijk 15 september je eigen herfstfoto in te sturen voor de omslag van de volgende editie! Voldoende resolutie, liggend formaat, hij wordt afgesneden in A4-verhoudingen, maar dat mag je natuurlijk ook zelf doen.

Mededelingen

van het bestuur van de Afdeling

Meer aandacht voor de persoonlijke leden

Persoonlijke leden willen over het algemeen niet de verplichtingen hebben die horen bij een lidmaatschap van een club. Toch wordt contact met andere vrijetijdsfotografen zo nu en dan gemist.

Daarom worden alle Persoonlijke Leden op dit moment benaderd om te vragen wat hun wensen zijn. Dat kan betrekking hebben op onderlinge contacten, maar ook wat de afdeling voor hen zou kunnen betekenen. Wij verwachten dat er breed wordt gereageerd waarna wij van onze kant kijken hoe we daar invulling aan kunnen geven.

Een wegwijzer voor de website van de Fotobond

Voor al nieuwe leden hebben nog wel eens moeite om de informatie te vinden. Deze wegwijzer maakt het wat gemakkelijker. [Klik hier voor de Wegwijzer](#) (en kijk vervolgens in je downloadmap, want daar landt de pdf).

Kringgesprekken

Vorig seizoen hebben we een twee kringgesprekken met leden binnen onze afdeling gehouden. Tijdens de levendige bijeenkomsten hebben we veel ervaringen kunnen uitwisselen.

Ook dit seizoen willen we dit weer gaan doen. Een bijeenkomst aan het einde van dit jaar en één in de eerste helft van volgend jaar. Het hoofdbestuur heeft hiervoor geld beschikbaar gesteld zodat het niet ten laste komt van onze lopende activiteiten.

Een mogelijkheid voor een nieuwsbrief

Tot dusverre werd het magazine "De Kijker" ook gebruikt voor nieuws voornamelijk van het afdelingsbestuur. Omdat De Kijker eenmaal per kwartaal verschijnt, is een nieuwtje al gauw geen nieuws meer.

Binnen een aantal afdelingen wordt een nieuwsbrief uitgegeven. Daarin staan actuele nieuwtjes van de afdeling, de clubs en de persoonlijke leden. In een bericht naar de clubvoorzitters hebben we gevraagd of daar belangstelling voor is. We wachten de reacties af.

Wedstrijd De Beste Club

Zoals gebruikelijk organiseren wij ook dit jaar weer de wedstrijd De Beste Club (DBC). De voorbereidingen zijn al gestart, zodat we tijdig de verschillende stappen kunnen zetten en zowel inzenders als jury voldoende tijd hebben.

Zet alvast in je agenda:

woensdag 17 december 2025: eindbespreking DBC in De Clomp in Zeist, aanvang 19:30h

(pas op: dat is een half uur vroeger dan afgelopen jaar).

De vorige keer deden 16 van de 24 clubs mee.

Inmiddels hebben we 25 aangesloten clubs, dus we rekenen ook dit jaar op een grote belangstelling. Zelfs als de desbetreffende club niet aanwezig was werden alle foto's besproken omdat dit leerzaam is voor iedereen. Nog leuker: zorg dat je er zelf ook bent! Wel zo gezellig.

Mentoraat 2025

Het Mentoraat 2025 gaat in het najaar weer van start. Gezien de belangstelling van vorig jaar, waar we helaas enkele deelnemers hebben moeten teleurstellen, verwacht ik ook dit jaar weer grote belangstelling. Gerrit Meerman zal weer als mentor de deelnemers in 5 sessies op een hoger plan brengen.

De data liggen inmiddels vast en de locatie ook:

Cultuurcentrum de Partner

Nedereindseweg 401/A, 3437 PL Nieuwegein

2025: 6 oktober en 17 november

2026: 12 januari, 23 februari en 13 april

Op verzoek van voorgaande deelnemers liggen de verschillende data ruimer uit elkaar, zodat iedereen meer tijd heeft zijn/haar opdracht uit te voeren. De deelnemersbijdrage is dit jaar € 115,-

Voor wie zich nu al wil vastleggen... dat kan door een mail te sturen naar Christophe Thole via Secretaris.afd07@fotobond.nl. Vermeld hierbij graag je naam/telefoonnummer en je lidnummer. De aanmeldingen worden in volgorde van binnenkomst behandeld. Zodra je betaald hebt is je inschrijving bindend.

Dank

van de redactie

Over reacties gesproken: het was fijn vijf of zes reacties op het vorige nummer van De Kijker te ontvangen, en ook nog positief van toon. Tekens van leven, jullie bestaan dus! En we kregen twee zomerse omslagfoto's - dank!

Alternatieve omslag-zomerfoto van Marlous van Slobbe

Het gesprek over manipulatie: waarom eerlijkheid fotografie interessanter maakt

Marcel Borgstijn

Laten we eerlijk zijn: bijna niemand plaatst tegenwoordig nog een foto zonder deze op zijn minst een beetje te bewerken. Maar wanneer gaat een kleine retouchering over de grens naar 'dat is nooit gebeurd'? Hier is waarom ik denk dat fotografen openhartig zouden moeten zijn over hun digitale trucs.

Leermomenten maken betere fotografen

Wanneer fotografen eerlijk zijn over hun werkwijze, creëert dat leermomenten voor iedereen. Een adem-benemende foto kan onmogelijk perfect lijken en ontmoedigend zijn voor beginners, totdat ze ontdekken dat er vijf uur bewerking, drie retourreizen naar de locatie en specifieke weersomstandigheden voor nodig waren. Door transparant te zijn over technieken wordt het vak minder mysterieus en kunnen anderen hun vaardigheden ook ontwikkelen. Bovendien geeft het echt voldoening om kennis te delen in plaats van 'geheimen' te bewaren over hoe je een bepaald resultaat hebt bereikt.

Het debat houdt fotografie interessant

De discussie over manipulatie is eigenlijk een van de meest gemakkelijke en tot nadenken stemmende aspecten van de moderne fotografie cultuur. Die gepassioneerde debatten tussen puristen die geloven dat 'rechtstreeks uit de camera' de enige echte fotografie is en digitale kunstenaars die nabewerking als een essentieel creatief hulpmiddel zien, houden het medium levendig en in ontwikkeling. Door open te zijn

over je aanpak kun je op een zinvolle manier deelnemen aan deze voortdurende dialoog. Fotografie zou veel minder interessant zijn als we het allemaal eens waren over hoeveel bewerking acceptabel is, de spanning tussen documentaire waarheid en artistieke expressie is wat het tot zo'n dynamische kunstvorm maakt.

Documentaire versus kunst: wanneer openheid echt belangrijk is

Het is belangrijk om te verduidelijken dat deze oproep tot openheid vooral relevant is voor documentaire fotografie, waar waarheid en weergave het belangrijkste zijn, en niet zozeer voor artistieke kunstfotografie, waar creatieve expressie het belangrijkste doel is. In documentaire contexten hebben kijkers andere verwachtingen en vertrouwensimplicaties dan bij expliciet artistiek werk.

Misschien nog wel het belangrijkste is dat transparantie het speciale vertrouwen in stand houdt dat we in foto's stellen

Het is ook het vermelden waard dat pleiten voor eerlijkheid niet betekent dat fotografen alle moeizaam verworven technieken of processen in hun arsenaal moeten onthullen. Er is een betekenisvol verschil tussen het delen van al je professionele geheimen en gewoon openhartig zijn over de aard van een foto. Fotografen kunnen hun creatieve voorsprong en eigen technieken behouden en toch erkennen wanneer iets een compositie is, sterk is bewerkt of een scène weergeeft die heel anders is dan wat oorspronkelijk is vastgelegd. Deze middenweg respecteert zowel het artistieke vakmanschap van de fotografie als het recht van de kijker om te begrijpen waar hij naar kijkt.

Hoe transparantie iedereen ten goede komt

Wanneer fotografen deze evenwichtige benadering van eerlijkheid over manipulatie omarmen, bloeit de hele fotografie gemeenschap. Beginners voelen zich minder ontmoedigd door schijnbaar onmogelijke beelden, kijkers ontwikkelen een meer verfijnde waardering voor zowel documentaire als artistiek werk, en het medium zelf evolueert door een meer betekenisvolle dialoog. Misschien nog wel het belangrijkste is dat transparantie het speciale vertrouwen in stand houdt dat we in foto's stellen, terwijl het toch grenzeloze creativiteit mogelijk maakt. In een wereld waarin het steeds belangrijker wordt om feit van fictie te onderscheiden, creëren fotografen die deze balans vinden niet alleen betere beelden, maar bevorderen ze ook een meer betrokken, goed geïnformeerde en gepassioneerde gemeenschap rond de kunstvorm waar we allemaal van houden.

Gesprek met Cora Sens

door Jan Donders

Bij de opening van de Bondsfoto-tentoonstelling op 21 mei in de Lebuinuskerk te Deventer werden we welkom geheten door Cora Sens, de voorzitter van de Koninklijke Fotobond. Naast alle andere belangrijke zaken meldde Cora dat in 2026 de fotografie 200 jaar bestaat en dat de Fotobond daar uitgebreid aandacht aan gaat geven. Daarbij zal deze Lebuinuskerk tijdens 'de week van de fotografie' de centrale plek zijn voor veel van de activiteiten.

Mede een reden om met Cora te spreken over de ontwikkelingen rond de Fotobond. Het gesprek vindt plaats op een zonnige namiddag, helaas niet op een schaduwrijk terrasje, maar via een video verbinding.

Cora was voorzitter van de Deventer Foto Kring en lid van het DB (portefeuille PR) van de Fotobond ten tijde van het voorzitterschap van Oege Lam. Toen hij afscheid nam in 2021 volgde Cora (na een interim periode) hem op. Vóór deze taak heeft Cora haar sporen verdiend in het verenigingsleven, van zwem- tot paardensport. En al die ervaring en kennis neemt ze mee.

Ook in de fotografie heeft ze zich verdiept, met cursussen aan de Fotovakschool Apeldoorn en mentoraten, lessen, lezingen. Op de website van het fotocollectief De Salon staat wat van [haar werk](#). Ze houdt van fotograferen in de mist, vanwege het spel met licht. Getuige ook bijgaande foto, die onderdeel was van de BFW 2025 en de cursus fotoreflectie van de

Mist

Foto: Cora Sens

Fotovakschool.

Is deze voorkeur voor 'mistfoto's' een compensatie voor de precieze manier waarop ze zich uitdrukt, de duidelijke taal die ze spreekt, de ambitieuze plannen die ze ontvouwt?

Cora kent 'De Kijker' als ons kwartaalblad van de afdeling Utrecht-'t Gooi en ze vindt het jammer dat niet meer afdelingen zo'n informatief blad hebben. Dat is ook een van de speerpunten van het huidige bestuur: het verbeteren van kennis- en informatie-uitwisseling tussen afdelingen en clubs.

Afdelingen hebben extra subsidie gekregen om daar 'dingen voor te doen', speciaal op het gebied van kennis en ervaring. Bijvoorbeeld ook om de persoonlijke leden te betrekken bij de afdeling. 'We weten niet wie onze persoonlijke leden zijn. Dat vind ik een enorme handicap. Want daar zitten misschien hele goede bestuurders tussen, of opleiders. Je kiest voor het persoonlijk lidmaatschap om niet de verplichting van een vereniging te hebben, maar aan de andere kant kan een persoonlijk lid alles krijgen wat de Fotobond aanbiedt.' In verschillende afdelingen, zoals ook Utrecht-'t Gooi, worden speciale bijeenkomsten belegd

Cora Sens - Foto: Gert Jan de Groene

om persoonlijke leden te leren kennen en om de betrokkenheid van die leden met de afdeling te vergroten.

Cora hoopt dat door een beter contact met en kennis van de persoonlijke leden de organisatie versterkt kan worden, zowel op landelijk als afdelingsniveau. 'We roepen al twee jaar om een penningmeester en secretaris. [...] Met die persoonlijke leden hopen we een nieuwe groep aan te boren door ze beter te leren kennen en ze een binding met de Fotobond te geven. [...] We zitten om mensen te springen om te helpen.'

We zitten om mensen te springen

Er is ook een document in de maak: de 'Fotobondgids'. Een soort inhoudsopgave van de Fotobond waar en hoe er informatie te vinden is. Die gids zal binnenkort verschijnen en iedereen zal daar kennis van kunnen nemen.

Op de vraag of de DagFotoDag (31 mei) geslaagd is, begint Cora eerst een enthousiast verhaal over de Lebuinuskkerk te vertellen. Met zijn lange zijbeuken en mooi licht, ideaal voor exposities en bijeenkomsten. De Grote Bondsfoto expositie en de DagFotoDag in deze kerk was ook een warming-up voor de 'Week van de Fotografie' volgend jaar. Die zal overigens niet gehouden worden in juni 2026 zoals in InBeeld-119 staat, maar van 11 tot 18 mei 2026.

De DagFotoDag was een groot succes, mede omdat er

veel bezoek was. Niet enkel van reguliere Fotobond-leden, maar ook van niets vermoedende toeristen die de kerk gingen bezoeken, daar de expositie zagen en kennis konden maken met activiteiten van de Fotobond. Deelname van de landelijke groepen viel wat tegen. Hopelijk is dat volgend jaar beter.

De Week van de Fotografie wordt opgezet in nauwe samenwerking met de Universiteit Leiden, afdeling Bijzondere Collecties,

DuPho en

Paradox.

Met een opbouw in het programma vanaf de oude technieken van 200 jaar geleden tot nu. Het organisatiecomité wordt nu gevormd. Het aanvragen van subsidies is ook een klus, mede door de ambtelijke molens, maar dat gaat wel lukken.

Aan het slot van dit gesprek doet Cora nogmaals een oproep aan ieder om het bestuur van Afdelingen en Fotobond te ondersteunen. Er worden bijvoorbeeld bijeenkomsten voor juryleden georganiseerd om het niveau van jurering te verbeteren. Er is, ook bij de persoonlijke leden, een groot potentieel aan kennis en ervaring. Samen maken we een gezonde organisatie. En aan de ambities en het enthousiasme van Cora Sens zal het niet liggen: 'we gaan vrolijk door'.

Barend Houtsmuller en Ai

interessante spreker in de fotoclub

tekst Kees Molders

Nu had ik de wereld van Ai wel een beetje gevolgd (zie het nummer van voorjaar 2023), maar bij de lezing van Barend Houtsmuller van 14 juni in onze club, viel ik niettemin van de ene verbazing in de andere.

Hij was te gast bij Lek en Licht, voor een publiek van ruim dertig personen. Hij begon zijn verhaal met een ai-gegenereerd filmpje en vertelde toen de geschiedenis van de fotografie - maar dan langs de lijn van gebruikte hulpmiddelen zoals de camera obscura, een teken-gereedschap. Er volgden schilders die fotografie gebruikten, zoals Breitner, die zijn model Geesje Kwak fotografeerde en meermalen schilderde. Barend liet dus ook Breitner's zwartwitfoto zien en een van de doeken van Breitner, waarna Geesje in rode kimono van de divan opstond en het beeld inliep, ai-gegenereerd.

Barend liet meer zien dan ik kan opnoemen: wearable camera's (twee studenten met hun privacy-schendende zonnebril); een nieuwe Rembrandt kwam voorbij die door Ai gemaakt was op basis van een analyse van bestaande werken, uiteraard Eldagsen die met zijn Ai-kunstwerk *Pseudomnesia: The Electrician* de Sony Award won, Philip Toledano, en de Dead End - gallery waar ai-kunst wordt verkocht. Ook stelde hij Irisa Nova voor, een product van een Large Language Model, die in de Dead End-galery ook haar ai-kunstwerken verkoopt. Zij is een ai-vrouw met wie hij ook live gesprekken voerde en die vragen uit de zaal beantwoordde. In de pauze stonden we in een groepje te praten en Irisa probeerde zich (uit de luidspreker) in het gesprek te mengen omdat Barend vergeten had haar uit de zetten. Bizar. Barend ging dus in op privacy-vraagstukken, maar ook op kwesties over auteursrechten en op de raakvlakken tussen ai en fotografie. Barend Houtsmuller zorgt met een bezoek aan je club voor een verbazende introductie in wat er tegenwoordig mogelijk is. Zeer aanbevolen.

Barend geeft uitleg bij een beeld dat hij op basis van een prompt van één van de leden heeft gegenereerd. Foto: KM

↑ Barend Houtsmuller. Foto: KM - in lijn met het thema van De Kijker gemaakt met de iPhone

← Omslag van DigiFotoPro 4-2024 met werk van Barend, binnenin een uitgebreid artikel over Barends kunst

Op de volgende bladzijde: 'Amsterdam 2', Ai-kunst van Barend Houtsmuller, opgenomen met toestemming van Barend

'Fine Art Photography'

en de schone kunsten

tekst en foto Kees Molders

Taalliefhebber ben ik wel, maar geen taalpurist, daarvoor maak ik te veel fouten. Een Nederlandstalige uitdrukking heeft doorgaans mijn voorkeur boven gedachteloos Engels gebeuzel. Soms echter is een treffende Engelse uitdrukking maar moeilijk te vertalen. Zo vind ik de term 'Fine Art' raadselachtig onvertaalbaar. *Schone Kunsten* komt een beetje in de buurt. Van beide is trouwens geen sluitende definitie voorhanden; meestal begint een indirecte beschrijving met 'gaat over', 'verwijst naar' of 'betreft' maar nooit met een helder definiërend 'is'.

Op Wikipedia vind ik de volgende beschrijving (vertaald): *In Europese academische tradities wordt beeldende kunst (of, fine arts) voornamelijk gemaakt voor esthetiek of creatieve expressie, waarmee het zich onderscheidt van populaire kunst, decoratieve kunst of toegepaste kunst, die ook een praktische functie hebben (zoals aardewerk of het meeste metaalwerk) of over het algemeen van beperkte artistieke kwaliteit zijn om de massa aan te spreken.*

Zo, die staat: iets hogers dus met esthetica en creativiteit; in sommige bronnen komt er ook nog iets intellectueels bij kijken. En 'fine' slaat niet zozeer op de kwaliteit van een kunstwerk maar meer op de zuiverheid van de discipline volgens Europese traditie. De vijf belangrijkste Fine Arts waren traditioneel schilderen, beeldhouwen, architectuur, muziek en dichtkunst. Daaronder vielen ook tekenen, mozaïeken maken, drukwerken maken zoals gravures en etsen, kalligrafie, en jawel: fotografie.

Theater en dans stonden kennelijk een treetje lager op de ladder, want de kern van Fine Arts werd toch echt gevormd door beeldende kunsten. Alleen voor architectuur was een praktisch nut acceptabel. Voor het overige sluit de beschrijving 'nuttige' toegepaste of decoratieve kunst uit; dat waren meer ambachten. Of dat heden ten dage nog zo wordt gezien valt te betwijfelen, het concept of de intentie van de kunstenaar krijgen tegenwoordig voorrang ongeacht de middelen waarmee die worden uitgedrukt.

Ik hou het dus vooralsnog op: Creatieve beeldende kunst, waarbij de waardering moet komen uit verbeeldingskracht, esthetiek en/of intellectuele inhoud.

Wat betekent dat voor mijn zoektocht naar wat *Fine Art Fotografie* is? Dat wordt dan, voortbouwend: Fotografie die voornamelijk of uitsluitend gewaardeerd wordt om zijn verbeeldingskracht, esthetiek of intellectuele inhoud, voortkomend uit een concept, idee of visie van de fotograaf. Het blijft lekker vaag.

Onder zo'n fraai predicaat valt dus niet commerciële fotografie. Een beetje jammer vind ik dat ook fotojournalistiek afvalt, ook al communiceert fotojournalistiek visueel verhalen en ideeën, wat we in onze contreien graag doen. En waar blijft documentaire fotografie dan, want die beoogt de werkelijkheid weer te geven? Allemaal niet gemaakt uit artistieke motivatie; de realiteit is belangrijk. Geen Fine Art dus. Wel kom ik elders tegen: kunst voor aan de muur of voor koffietafelboeken. Of je daar nou blij mee moet zijn als fine art-fotograaf... Is storytelling iets anders dan journalistiek, en mag het daarom toch onder Fine Art?

Ik heb deze foto maar "This is Art, Eikol" genoemd. Rotterdam (waar anders), mei 2025.

Typ voor de grap eens 'fine art photography' of 'fine art fotografie' in op google of duckduckgo.

'Schone kunsten fotografie' heb ik ook geprobeerd, maar dat werkt niet als zoekterm; waarschijnlijk is dat een indicatie dat het geen goede vertaling is. Misschien helpt het om fotografen te noemen, ik verzin er een paar:

- Lieke Anna
- Cindy Sherman
- Francesca Woodman
- Gregory Crewdson
- Hendrik Kerstens
- Jeff Wall
- Hiroshi Sugimoto
- Barend Houtsmuller... (want hij is ook fotograaf...!)

'Snapshot Aesthetic'

nog zo'n onvertaaltbare term

tekst Kees Molders

Vertalen helpt hier niet echt: momentopname-esthetiek klinkt voor geen meter. En snapshot vertaald als momentopname, werkelijk? Nog meer Engels.

Ik kom zelfs voor *snapshot* in het Cultureel Woordenboek het volgende tegen:

'(Engels: foto van een ongeschoolde amateur) In het Nederlands wordt hiervoor vaak het begrip 'kiekje' gebruikt. Dit woord is vermoedelijk ontleend aan de naam van de Leidse studentenfotograaf I.D. Kiek (1811-1899), die door spontane momentopnamen brak met de conventies van de gangbare portretfotografie. De ontwikkeling van de rolfilm door George Eastman vanaf 1884 en de introductie van de Kodak-boxcamera in 1888 legden de basis voor de enorme vlucht die de fotografie sinds de Tweede Wereldoorlog als massacultureel verschijnsel heeft genomen.'

Let op het neerbuigende 'ongeschoolde amateur' en het archaïsche 'kiekje'. Mensen die geboren zijn na 2000 hebben waarschijnlijk geen idee wat een kiekje is. Volstrekt verouderd dus, naar mijn mening.

Ik herken daar iets: in de jongste uitgave van *Fotografie Magazine* (nr. 3, 2025) zegt Max van Olden, directeur van DuPho - dat is een organisatie van beroepsfotografen: "Het is voor de hele sector van belang dat men begrijpt dat fotografie een vak is en dat niet iedereen zich fotograaf kan noemen". Ook daar bespeur ik iets denigrerends.

Volgens mij is een fotograaf iemand die fotografeert. Nu begrijp ik ook wel dat het verdienen van je brood

met fotografie iets anders is dan wat de meesten van ons doen (bedoelt Van Olden dat?). Je runt een bedrijf dat moet werken met naamsbekendheid, klantenwerving, tariefstelling, concurrentie, boekhouding, belastingen - de meesten van ons zouden als ZZP'er in de fotografie volstrekt kansloos zijn. Allicht weet een doorgewinterde fotograaf meer van de techniek. En dan moet je je ook nog eens weten te verweren tegen de massa die met de smartphone alles fotografeert wat los en vast zit. De amateurs met hun camera's zijn tegenwoordig als eerste ter plaatse. Of misschien is

Kodak Brownie, Håkan Svensson, licentie CC-BY-SA

het zoiets als met het begrip *schrijver*: u denkt daarbij eerder aan Ilja Leonard Pfeijffer dan aan mij - terwijl *ik* degene ben die dit stukje schrijft. Het zij u vergeven, al doet het pijn...

Maar dat jij en ik ons geen fotograaf zouden mogen noemen... Quatsch.

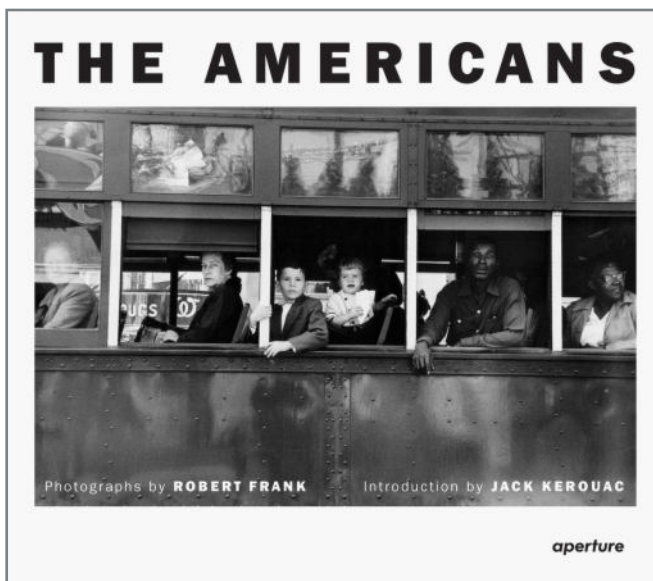
Het lijkt bij het beschrijven van wat een snapshot is, zowel als bij het benoemen van wat een fotograaf is, op het claimen van een positie, enigszins krampachtig het onderscheid handhavend tussen minderwaardige vormen van fotografie en het echte werk.

Ik probeer de draad van mijn verhaal vast te houden. Een wat betere omschrijving van wat een snapshot is, luidt: Een snapshot is een foto die spontaan en snel wordt gemaakt, meestal zonder artistieke of journalistieke bedoelingen. Daarop volgde in vroeger tijden nog: '... en meestal gemaakt met een relatief goedkope en compacte camera.' Alsof dat er wat toe doet. Snapshots gingen over gebeurtenissen in het alledaagse leven, vaak met portretten van familie en vrienden, de kat, spelende kinderen en verjaardagsfeestjes. Omnipresent, spontaan, ongeposeerd, direct en waarheidsgetrouw. En inderdaad is er een verband tussen de opkomst van snapshots en de overal voorhanden Kodak boxjes. Het gebruiksgemak van die camera betekende dat gewone mensen zelf (en nadrukkelijk niet door tussenkomst van beroepsfotografen) hun omgeving konden fotograferen en documenteren. De democratisering van de fotografie is dus al rond 1900 ingezet, niet pas met de smartphone.

En dan komt het: de term 'snapshot aesthetic' ontstond met een trend binnen de kunstfotografie in de VS rond 1963. De stijl kenmerkt zich door het kiezen van ogenschijnlijk banale alledaagse onderwerpen en een afwijkende, informele kadrering. Geen logisch verband tussen opeenvolgende foto's, eerder onderlinge tegenstelling en afwijking. Los en impulsief. Ik vond ook: *A subgenre of fine art photography that emphasizes ordinary life as its subject matter and employs an appearance that is between staged and candid snapshots.*

De grondlegger van de Amerikaanse trend was Robert Frank, met zijn fotoboek *The Americans*, gepubliceerd in 1958. Frank zei dat hij genoeg had van romantiek en dat hij wilde laten zien wat hij zag, zo simpel als dat. De trend werd gepromoot door John Szarkowski, hoofd van de fotografieafdeling van het Museum of Modern Art. Je merkt: met behulp van internet sleep ik wat grote namen in dit stukje om enig gezag te suggereren. De fotografen die de losse aanpak van het snapshot beoefenden waren o.a. Garry Winogrand, Nan Goldin, Wolfgang Tillmans, Martin Parr, William Eggleston en Terry Richardson. Vanaf de vroege jaren '90 vond de trend ingang in de modiefotografie, soms geassocieerd met de 'heroin chic'-look (probeer dat maar eens te vertalen!).

En vervolgens belanden we in de eenentwintigste eeuw met onze smartphones. We slaan de goedkope compactjes van de jaren '90 en '00 over. Ook geen beschouwingen over Polaroid-printjes. De ingezette ontwikkeling van het steeds verder automatiseren gaat verder met onze cameratelefoons

In herduk nog steeds populair en volop te koop: The Americans van Robert Frank.

die de flitser, filmgevoeligheid, scherpstelling, sluitertijd en vele andere functies volledig wegstoppen achter een makkelijk te bedienen interface - al is hand-instelling vaak goed mogelijk. En ze maken prima foto's. Cameratelefoons, die meestal het grootste deel van de dag binnen handbereik zijn, hebben het maken, delen en online publiceren van snapshots gemaakt tot een doodgewone dagelijkse praktijk over de hele wereld. Ik kan me best voorstellen dat een beroeps-fotograaf daar met argusogen naar kijkt.

Fotograferen met een cameratelefoon is een kunstvorm op zich geworden. Ik wil maar zeggen: dat is sinds de voorlaatste eeuwwisseling de verdienste van amateurs! Over claimen gesproken.

En het brengt me terloops terug op het thema van deze uitgave, de smartphone.

Er worden jaarlijks honderden miljoenen smartphones verkocht. Ze maken het makkelijker een collectief visueel geheugen op te bouwen door mensen die niet de expliciete 'rol van fotograaf' aannemen maar die min of meer anonieme deelnemer of voorbijganger blijven.

Daarnaast is de smartphone een prima instrument om kunst te bedrijven. Al dan niet met een 'snapshot aesthetic'.

Ik voeg wat vindplaatsen toe over smartphone-fotografie (scroll zo nodig naar beneden):

[iPhone photography: tips and tricks for better pictures](#)

[How to use smartphones for street photography](#)

[How to take amazing portraits on a smartphone](#)

[How to take great macro photos on a smartphone](#)

[How to edit black and white photos in Snapseed](#)

[How to take great travel photos with a smartphone](#)

Al deze pagina's in het Engels, en van de weeromstuit alle van het blad Amateur (!) Photographer.

Nog eentje dan, bekijk hier prijswinnende smartphone-opnamen:

[Mobile Photography Awards](#)

Landelijke Groep Smartphone 'op snelheid'

tekst Bram van den Berge

De Fotobond heeft, zoals bekend, tot doel vrijetijdsfotografie in Nederland te bevorderen. Om fotografen met specifieke interesses de mogelijkheid te bieden zich binnen hun interessegebied verder te ontwikkelen, stelde zij landelijke groepen in. Die bieden de mogelijkheid om kennis te delen, inspiratie op te doen en het artistieke en technische niveau van de fotografie te verhogen.

Er zijn inmiddels twaalf landelijke groepen, onder meer voor architectuur, natuurfotografie en drone-fotografie. De landelijke groep smartphone is een recente toevoeging, ontstaan om de smartphone als camera via artikelen, presentaties en exposities onder de aandacht van de leden te brengen.

De groep zelf deelt ervaringen over allerlei aspecten van het gebruik van de telefoon als camera en de mogelijkheid om foto's op de smartphone te bewerken. Bovendien inspireren ze elkaar door het delen van de resultaten van hun fotografie op besprekavonden.

Elke zes weken komen we (met ongeveer twaalf leden) via een zoom-verbinding bij elkaar. Omdat we ver uit elkaar wonen zijn fysieke bijeenkomsten helaas niet mogelijk. Wel proberen we een à twee keer per jaar een gezamenlijke bijeenkomst met een foto-uitje te organiseren.

De zoom-avond zelf bestaat uit twee gedeeltes. We beginnen met het leukste: het bekijken en bespreken van onze foto's. Dat zijn foto's met een afgesproken thema, die we in de periode ervoor met de telefoon gemaakt hebben. Daarna volgt het vergaderdeel, waarin - naast actuele zaken - ervaringen en ontwikkelingen binnen de smartphone-fotografie aan bod komen. Dat kan om technische vragen gaan, maar ook over specifieke apps of telefoon-features, tips en trucs.

We streven ernaar jaarlijks een selectie van onze foto's ergens in het land te exposeren. Ook op evenementen als de landelijke dagFotodag, dit jaar in Deventer, tonen we de resultaten en ambities van de groep.

Voor de leden van de groep is het al lang duidelijk dat de smartphone alleen in praktisch en technisch opzicht van de klassieke fotocamera verschilt. Voor het fotograferen maakt het niet uit: het gaat om dezelfde creatieve bezigheid.

De 'klassieke' camera, het toestel met alleen de camerafunctie, maakte in de geschiedenis al vele technologische revoluties mee. De smartphone-camera is geen volgende technologische stap van die camera, het is een 'zij-instromer', een telefoontoestel waarin een camerafunctie werd toegevoegd.

De huidige telefoon is ook een computer waarmee je beelden kunt bewerken. Dat kan al tijdens het maken van de foto. Door de talloze apps waarmee je foto's kan bewerken, en het gemak waarmee dat kan, is de

drempel om te experimenteren laag. Ook is het makkelijk om extreme bewerkingen toe te passen.

Was fotograferen voor de meesten een vakantie-activiteit, nu fotografeert iedereen elke dag. De foto-amateur, die tot nog toe zijn volle fototas nodig had, kan nu ook zijn smartphone gebruiken. Dat gebeurt steeds vaker en onze groep wil daarin een voorbeeld zijn. Wij gebruiken de smartphone als een gewoon toestel maar benutten ook de specifieke voordelen ten volle. Bijvoorbeeld in straatfotografie, waar we niet meer aanwezig zijn met grote toestellen en lenzen maar waar we in een zee van smartphones opvallend foto's kunnen maken.

Binnen onze groep denken en praten we natuurlijk ook over de verdere ontwikkeling van de smartphone-fotografie. Omdat de camera zo sterk verbonden is met de 'computer' in de telefoon, maakt hij steeds beter gebruik van nieuwe computertechnologieën en innovaties. We moeten er dan ook niet van opkijken als de technische kwaliteit van onze foto's verder wordt opgevoerd. Hoe we daarmee om moeten gaan, ethisch en praktisch, is steeds ons onderwerp van discussie.

Voor interesse in onze groep zijn we te benaderen via onze [pagina bij de Fotobond](#). We betalen voor ons lidmaatschap €25/jaar waarvoor we onder andere een Zoom-account aanschaffen.

Op de volgende zes pagina's tonen we werk van de leden.

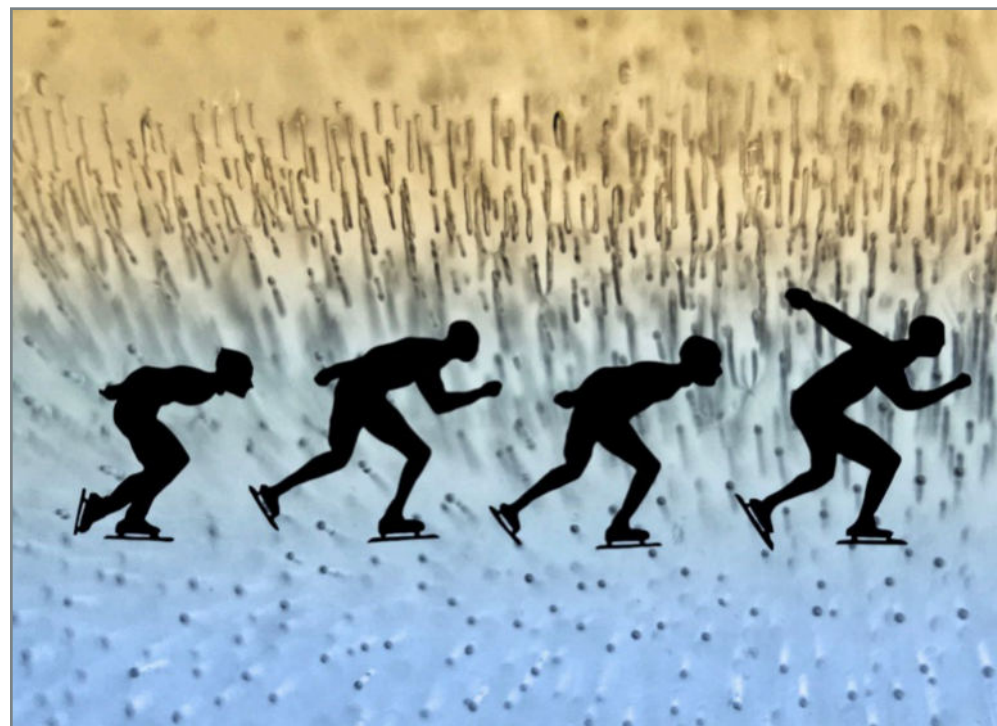
↑ Claudia van den Boogaert - Highkey
→ John Roeleven - Humor

↑ Jeannet Zwols - Leegte
→ Marlies Laenen - Food

↑ Lenie Voortman - Gezegde: zwartrijders
 ← Wim Geerts - Food

↑ Ton Ensing - Gezegde: In de spotlight staan
 ← Marloes van Slobbe - In Water

Smartphones: welke dan?

over het kiezen van smartphones/camera's; camera-tests

door Kees Molders

In fotobladen lees ik af en toe ingezonden brieven van lezers die hun 'grote' uitrusting aan de kant hebben gezet en alleen nog maar met de smartphone fotograferen. Ze doen dat om uiteenlopende redenen, maar de meest voorkomende zijn het anderssoortige gebruik, bedieningsgemak en gewicht. Vooral oudere, ervaren fotografen zeggen minder apparatuur mee te sjuwen; ze 'travelen light'. En ze krijgen het plezier in de fotografie terug.

De tijd dat smartphones maar matig geschikt waren voor fotografie ligt al weer een paar jaar achter ons. Met een middenklasse-toestel kun je nu aardig fotograferen. Ik beweer met droge ogen dat een goede smartphone veel beter presteert dan een digitale camera van de jaren '00 en '10, waarmee we indertijd zeer in onze nopjes waren. Je hoeft er tenminste niet de neus voor op te halen. De toppers leveren vanzelfsprekend het beste beeld, want daarin stoppen de fabrikanten (of de marketeers?) hun beste camera's.

Budgetklasse tot ongeveer €300. Bijvoorbeeld:

- Motorola Edge 50 Neo
- Samsung Galaxy A36 5G

Middenklasse tussen €300 en €800. Bijvoorbeeld:

- Motorola Edge 60 Pro
- Google Pixel 9 Pro
- Samsung Galaxy S24 FE

Toppers: ruim boven €800 tot €1300. Bijvoorbeeld:

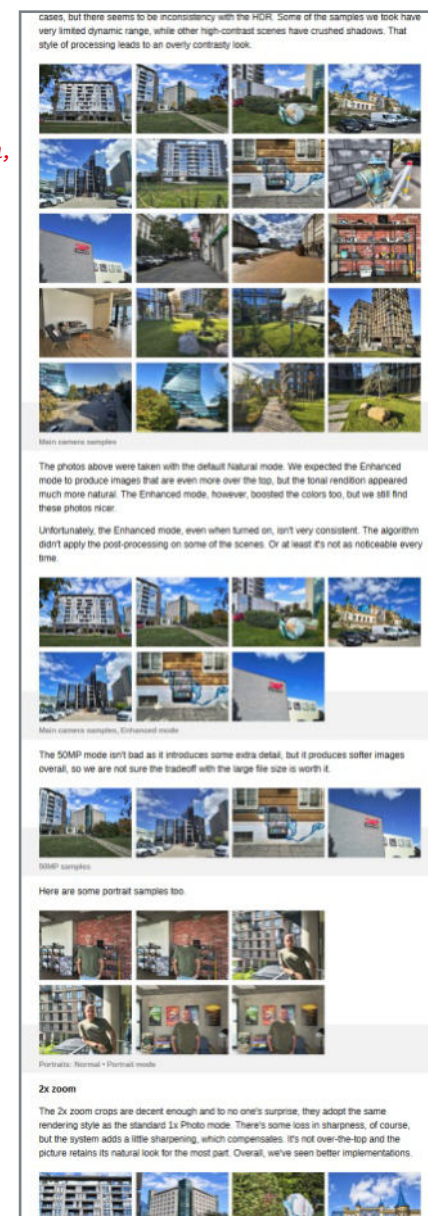
- Xiaomi 15 Ultra
- Samsung Galaxy S25 Ultra
- Apple iPhone 16 Pro Max

Dat loopt dus op tot fikse prijzen. Bedenk dat er meerdere camera's/objectieven zijn ingebouwd. Ik heb geen smartphones getest, afgezien van de exemplaren die ik zelf in bezit heb (gehad). Dat testen hebben anderen wél gedaan.

Mijn advies is uitgebreid rond te kijken en te studeren bij [GSM-Arena.com](https://www.gsm-arena.com). Zij hebben de meeste en meest uitgebreide tests op allerlei gebied, met praktijk-opnamen van de verschillende camera's van de afzonderlijke modellen. Je kunt selecties maken op prijsklasse, voorkeurmerk en ingebouwde camera's. Ze hebben veel begeleidende video-reviews. Ook besteden ze aandacht aan speciale functies als nacht, macro, portret en het maken van video-opnamen. Aan de hand van wat zij zeggen en laten zien kun je je eigen beeld vormen en een lijstje van favorieten maken. Voor prijsvergelijking zie de volgende pagina. De Nederlandse fotobladen geven nog maar mondjesmaat informatie over de camera-kwaliteiten van smartphones; kennelijk is het in deze conservatieve wereld nog erg wennen.

Fotografeer vooral met je huidige smartphone. Als je toch neigingen voelt een nieuwe te kopen, let dan in ieder geval op het volgende: drie camera's/objectieven is fijn: ultrawide, wide en tele. Wide is meestal de standaard-camera van omgerekend naar fullframe 24 mm met de beste kwaliteit en de hoogste resolutie in megapixels. De ultrawide en de tele zijn meestal wat eenvoudiger, al zijn er uitschieters wat het bereik van de tele betreft. Wil je video-filmen dan is 4k een minimum-vereiste. Op de tegenwoordig ingebouwde USB-C-stekker kun je een SSD-schijfje aansluiten voor veiligheidskopieën en uitwisseling naar je PC of MAC.

→ Website van [GSM-Arena.com](https://www.gsm-arena.com) met camera-tests. Uitgebreide voorbeeldopnamen, gemaakt onder verschillende omstandigheden waarop je kunt inzoomen. Engelstalig.

Smartphones: kiezen en prijzen verkennen

Nederlandse prijsvergelijkingen

door Kees Molders

↑ Velen zullen zich de tweede Postbank-telefoon herinneren, de Siemens MC60. Die kreeg je in 2003 van die bank cadeau als je €500 op je spaarrekening stortte. Dat waren nog eens tijden, dat je iets van je bank kreeg! De opvolger van de Postbank heeft daar geen actieve herinnering aan... Het ding kon foto's maken van 0,1 Mp: 288 x 352 pixels in het CIF-formaat... spectaculair!

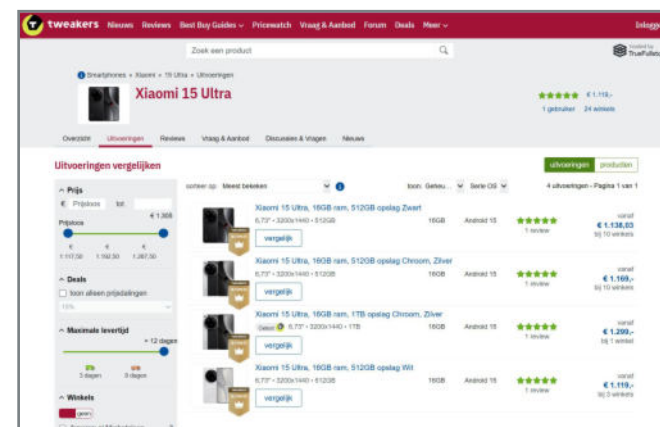
← *Xiaomi 15 Ultra, bepaald geen weggevertje vanaf ongeveer €1150. Het ding kan digitaal 'inzoomen' tot 120x, dank zij een sensor van 200 Mp. Ietwat overdreven denk ik; zelfs een middenformaat-camera heeft geen sensor met zoveel pixels. De foto's tot 120x zijn niet verschrikkelijk slecht, maar als je je beperkt tot 30x dan schijnen de opnamen best acceptabel te zijn. GSM-Arena: '... So yeah, the Xiaomi 15 Ultra seems like an easy recommendation for the photography buffs among you'.*

← *Motorola Edge 60 Pro, straatprijs €499. Volgens GSM-Arena.com een prima camera-phone: 'Generally great photo quality from all cameras in all conditions'.*

→ De website van Tweaker.net met modellen, reviews en prijzen.

Als je van superscherpe foto's houdt en af en toe op pixelniveau je opnamen inspecteert kan ik je niet anders dan een topcamera aanraden. Als je echter meer onbekommerd en creatief met fotografie bezig bent en zeker als je houdt van bewerkingen als old-school-filmsimulaties, krassen en andere filtertjes - dan heeft een topcamera minder zin. Hou het dan op een veelzijdige middenklasser als de Motorola hiernaast. Veelzijdigheid gaat (ook) dan vóór topkwaliteit. Twijfel je welke het moet worden en wil je eerst nog prijzen vergelijken? Dan is Tweakers.net een goede site voor uitgebreide Nederlandse informatie. Je zoekt een smartphone (of ander digi-ding), leest hun reviews en klikt bij het desbetreffende exemplaar op Prijzen. De Motorola uit mijn voorbeeld blijkt bij negen winkels tussen €479 en €649 te moeten opbrengen - voor exact dezelfde smartphone. Kijk of een behoorlijk aantal mensen goede reviews over een winkel hebben ingestuurd, kies een betrouwbare zaak (eventueel check je of ze een 'stenen' winkel in de buurt hebben) en bestel. Met Belsimpel, die in dit voorbeeld de gunstigste prijs vraagt, heb ik goede ervaringen.

Smartphones: accessoires

er zijn véél spullen, maar dit zijn zes nùttige accessoires...

door Kees Molders

↑ Doorzichtig of zwart siliconenhoesje (eigenlijk heet het materiaal TPU). Behoedt je smartphone voor de meeste krassen en butsen. Door de opstaande rand om de camera's beschermt hij de lenzen tegen krassen. Licht ook wat stroever in de hand dan een blote camera. €10 tot €15.

Je ziet dat ik de losse objectieven die je met een klem of bajonet op de smartphone kunt zetten, heb weggelaten. Die waren vooral nuttig in de tijd dat een smartphone maar één camera had. Je kon dan een macro-, fisheye- of tele-hulpstuk op de camera zetten. Nu de moderne smartphones drie objectieven hebben zijn die losse objectieven niet meer zo nuttig. De bluetooth-afstandsbediening behandel ik enkele bladzijden verderop.

↑ Bluetooth afstandsbediening. Dient als draadloze sluitersknop voor je smartphone. Bespreking verderop in dit nummer.

↑ Instax printer van Fujifilm voor het afdrukken van Polaroid-achtige instant-foto's. Te koop in de formaten mini, wide en square (afgebeeld). €109 tot €129. De printjes kosten bij slim inkopen ongeveer €0,80 per stuk. Met een smartphone, nabewerking in Snapseed en een Instax-printer heb je een hele hobby in één hand. Let op: met deze printers kun je alléén printpapier in het bijbehorende formaat verwerken. Dus een square-printer maakt alleen square-afdrukjes. Koppeling via bluetooth. Voeding door ingebouwde accu.

↑ Powerbank van tenminste 20.000 mAh. Een kleinere capaciteit zou ik niet kiezen. Let op het juiste snoetje voor je smartphone, tegenwoordig is dat USB-C. Ook nuttig voor je tablet, GPS, USB-lampje en wat al niet. In combinatie met een USB-C-hub (als hiernaast→) nuttig als extra stroombron voor het geval je gsm de aangesloten apparaten niet van voldoende stroom kan voorzien. Te koop in vele soorten en maten van vele merken, tussen €20 en €100. Het hierboven afgebeelde exemplaar van Ugreen kost €33.

↑ USB-C hub: een mobiele koppelcentrale. Het snoetje gaat in de smartphone; je kunt dan tegelijk een powerbank of andere voeding aansluiten, USB-sticks, toetsenbord, SSD, microfoon, HDMI-scherm en het (micro)SD-kaartje uit je 'grote' camera. Met dit ding aan je gsm of tablet kun je dus zelfs backups maken van je grote camera naar een SSD. Superhandig. Ook te gebruiken aan de computer of laptop. Er zijn erg veel modellen met verschillende data-poorten, bijvoorbeeld ook ethernet. Het afgebeelde exemplaar kost €26 maar ze zijn er tot €100.

↑ Externe SSD, feitelijk een harde schijf zonder bewegende delen. Een mobiele snelle opslagmogelijkheid, dus. Je zou hem op reis kunnen gebruiken als backup. Compleet in behuizing zijn ze te koop voor €30 (120 GB) tot €125 (2 TB). Ik heb een oude, voor Windows te klein geworden SSD uit een computer gesloopt en hem ingebouwd in een behuizing met kabeltje. Ik gebruik de mijne om foto's en andere bestanden tussen tablet, smartphone en pc uit te wisselen, omdat ik 'de cloud' te onbetrouwbaar vind. Let ook hier op de juiste kabel.

Smartphones: waarom dan?

plezier in het fotograferen met kleine camera's

door Kees Molders

In eerdere afleveringen van De Kijker liet ik grafieken zien die illustreren dat de foto-camera getalsmatig een forse neergang doormaakt. De verkoopaantallen van camera's zit, na pieken omstreeks het jaar 2012, nu op het niveau van vijftig jaar geleden.

En toen werd ineens de smartphone de rijzende ster aan het beeldvormend firmament. Beelden maken met de gsm gaat steeds beter; we leven in de tijd dat je serieus kunt fotograferen met alleen een smartphone. Het is niet meer de vraag wanneer de smartphone als serieuze camera kan worden beschouwd, dat is al enkele jaren een feit (en vanaf nu zal ik het gebruik van deze camera niet meer op deze manier verdedigen ;-). Net zoals de smartphone de eenvoudiger compact-camera uit de markt drukte, gaat dat ook gebeuren met een deel van de 'serieuze' camera's. Deels omdat de camera's van smartphones steeds beter worden, deels omdat steeds meer fotografen doorkrijgen dat je geen sjieke apparatuur nodig hebt om mooie beelden te maken, deels omdat 'de jeugd van tegenwoordig' geboren wordt met een smartphone in de hand. En de software in smartphones loopt inmiddels mijlenver voor op die in onze traditionele camera's die *computational photography* nog pas aan het ontdekken zijn. Verder dan ingebouwde filmsimulaties of fotostijlen komen ze nog nauwelijks.

De clou van het fotograferen met de smartphone zit hem wat mij betreft echter niet in de beter wordende apparatuur maar in de anderssoortige omgang met de camera. Je hebt hem 'altijd' bij je, iedereen heeft hem, en hij werkt in deze tijden van privacy en assertiviteit

minder bedreigend en vragen uitlokkend dan een groot, zwart object van anderhalve kilo. Met een smartphone blijf je deelnemer/voorbijganger die onderdeel is van de massa, een grote camera verandert je rol in die van 'fotograaf' die de vraag krijgt: 'waar is dat voor?'. Het is een simpeler apparaat waar de techniek niet in de weg zit, maar meewerkt. Over kilo's gesproken: op vakantie kún je natuurlijk een grote camera met objectieven (liefst met een statief) meenemen. Maar ik doe het al jaren niet meer...

De beelden kunnen op een groter scherm worden beoordeeld - en bewerkt, zie de volgende bladzijden. Het gaat bij het hanteren van de smartphone niet alléén om het maken van natuur-getrouwe pixel-preciese foto's maar ook om het maken van *beelden*. De Hipstamatic-periode heeft bijgedragen aan vrijmoedigheid in het creatief bewerken van beelden. Nou ja - periode, de app is inmiddels herrezen. Een nadeel is uiteraard het ontbreken van een zoeker. Zet het scherm wat helderder en ook bij zonlicht kun je goed uit de voeten. Een praktisch nadeel voor wat ouder wordende ogen is dat je met het onderste deel van je vari-focus-bril naar het scherm staat te turen, met het hoofd in de nek, of met het blote oog over de rand van de bril.

Je doet er goed aan eventueel resterende reserves tegenover de smartphone opzij te zetten, al was het maar tijdelijk. Probeer het gewoon en fotografeer. Heb plezier in fotografie. Maak beelden!

Werken met de smartphone is gewoon leuk, en daar draait het om. Daarom dus.

Hipstamatic snapshot of The Donut Whole, 1720 E. Douglas, Wichita, Kansas. Taken by shop co-owner Michael Carmody with iPhone 3Gs. License CC BY 3.0. Dat moet dus omstreeks 2010 zijn geweest want de iPhone 3Gs is veertien jaar geleden uit de handel genomen. Ook anderhalf decennium geleden kon je dus al prachtig beelden maken met de smartphone...

Smartphones: voor- en nadelen

en een paar aanbevelingen

door Kees Molders

voordelen

- eenvoud en gemak zijn onverslaanbaar
- scherm is groot in vergelijking met dat van traditionele camera's
- travelling light
- verschillende objectieven in één apparaat (afhankelijk van het gekozen model)
- voordelen van computational photography; slimme software voor nacht, portret, macro, HDR/tone mapping, live photo, panoramafoto's, Ai, Live Photo
- nabewerking op hetzelfde apparaat
- geen objectiefwissel, dus geen sensorstof
- veelal uitstekende video-mogelijkheden incl. log (zeg maar: video-rawformaat)
- minder opvallend op straat of in museum
- foto's ter plekke verzendbaar/deelbaar
- makkelijk als visueel aantekenboekje
- meerdere camera-apps downloadbaar
- idem voor nabewerkingssoftware
- apps worden meer dan bij traditionele camera's geüpdate

nadelen

- geen zoeker (al hebben sommige grotere camera's die ook niet)
- net als gewone camera's: beperkt zoombereik; dat is eigenlijk alleen van belang bij het fotograferen van verre details in een panorama, of van dieren
- brildragers hebben soms moeite met het schermpje
- door het ontbreken van een zoeker iets moeilijker exact horizontaal uit te lijnen, ondanks kunstmatige horizon
- kleine sensor, dus iets eerder ruis
- ergonomisch ongemakkelijk bij fotograferen in landscape-oriëntatie
- beeldkwaliteit blijft strikt genomen achter bij die van de betere traditionele camera's, maar alleen voor kritisch werk

aanbevelingen

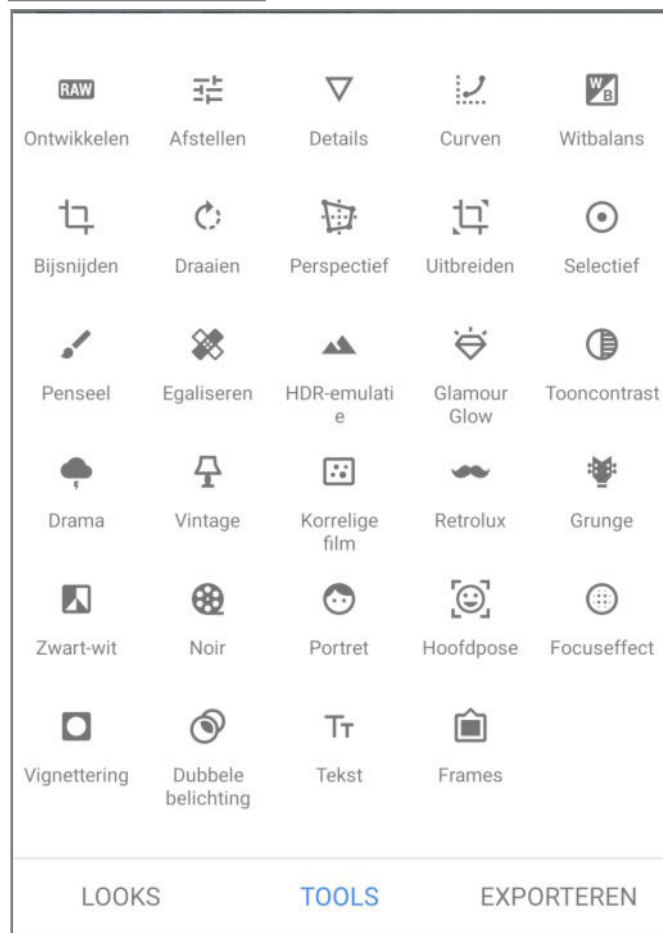
- fotografeer zo mogelijk in raw; nabewerken kan ook in jpg, technisch echter minder perfect
- maak vaak je objectiefjes schoon met een zachte doek; op een smartphone maak je makkelijk vingerafdrukken
- probeer alle mogelijkheden van je smartphone-camera, ook als je die niet allemaal denkt nodig te hebben. Oefening baart kunst...
- probeer dus ook alle hand-instellingen, al werkt de automaat in verreweg de meeste gevallen uitstekend
- probeer óók de filters / stijlen / presets
- kijk YouTube-filmpjes over smartphone-fotografie, je leert er van (dat geldt voor alle fotografen trouwens)
- je kunt met de smartphone serieuze fotografie bedrijven, het is niet alleen een selfie-machine
- componeer het beeld zorgvuldig, het is van voor tot achter scherp, geen mogelijkheid rommel in de achtergrond te verdoezelen in onscherpte
- weersta de verleiding digitaal te zoomen
- gebruik bij de opname altijd de hele sensor (meestal 3:4); bijsnijden tot 2:3 of 16:9 doe je zonodig achteraf. Bij 16:9 gebruik je wel het hele scherm - maar niet de hele sensor.
- bij gebruik van de supergroothoek komen makkelijk je vingers in beeld
- een panoramafoto hoeft niet altijd 180 graden te omvatten. Gebruik de pano-functie met de camera in verticale stand om met een *kort* panorama een supergroothoek-opname te maken.

Mobiele fotobewerking 1: Snapseed

door Kees Molders

Laatste nieuws: kort voor de deadline van deze uitgave heeft Google de app Snapseed vernieuwd, althans voor iOS. De eerste indrukken zijn niet positief, zie de volgende pagina

Snapseed is voor mij de beste mobiele fotobewerker die er is. Geheel gratis, geen in-app-aankopen, geen proefperiode, geen registratie, geen abonnementen en geen poespas. Wel veel mogelijkheden.

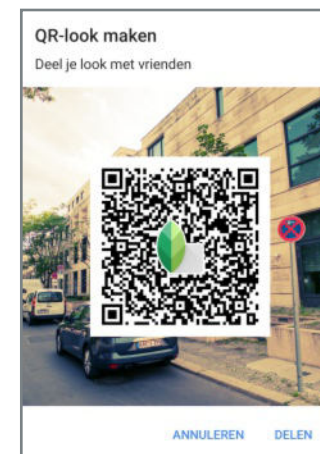
De bewerkingsmogelijkheden zijn zeer uitgebreid, inclusief curve-bewerking per kleurkanaal. Je kunt je eigen presets maken en delen door middel van een QR-code. De bewerkingen zijn achteraf afzonderlijk te openen, lokaal toe te passen of te veranderen.

De interface en de geboden mogelijkheden appelleren sterk aan mobiel gebruik: vlot en intuïtief. Toch is dit programma ook voor de wat serieuzer fotograaf wat mij betreft de beste keus, ondanks het feit dat Snapseed geen *lagen* kent.

← Alle 29 bewerkingstools van Snapseed

→ *Bewerking met kleurcurven. Ik ken geen ander gratis mobiel foto-bewerkingsprogramma dat dergelijke gereedschappen heeft.*

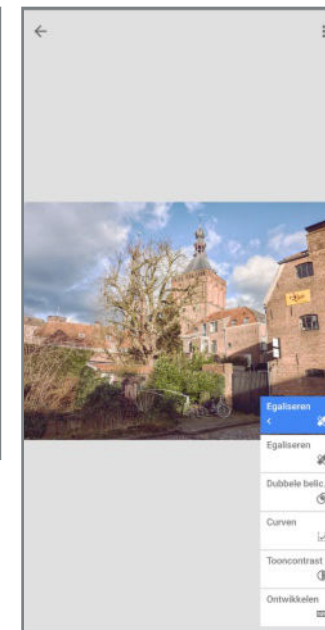
↓ *Alle Looks (presets, stijlen) van Snapseed. Zelfgemaakte Looks worden aan dit rijtje toegevoegd.*

↑ *Een zelf gemaakte Look (preset) wordt opgeslagen en toegevoegd aan het rijtje Looks van Snapseed. Je zelfgemaakte Look kan worden gedeeld door QR-codes te publiceren of verzenden. Deze QR werkt ook.*

↗ *Een foto 'onder behandeling' met de toegepaste bewerkingen op een rij. Die kunnen ieder afzonderlijk alsnog worden gewijzigd en/of lokaal worden toegepast.*

→ *Afijn, ik kan er een boek over schrijven. Dat heb ik dan ook gedaan, klik [hier](#) of kijk in je lokale boekhandel.*

Mobiele fotobewerking 1a: Snapseed 3

door Kees Molders

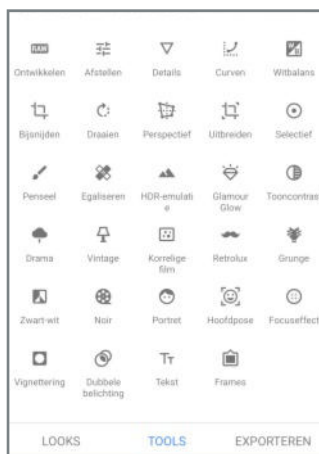
"Snapseed Updated With Film-Inspired Filters and Redesigned Edit Experience", juicht de website [Petapixel](https://petapixel.com/2021/06/01/snapseed-update/), maar kennelijk zonder zelf de nieuwe versie van Snapseed te hebben getest.

Het goede nieuws is natuurlijk dat Google überhaupt met een update komt. Er bestaat een compleet 'graveyard' aan door Google in de steek gelaten software, maar nadat Google al enkele jaren geen wezenlijke verbetering had aangebracht aan Snapseed is er nu dus een nieuwe versie.

Of het een verbetering is? Op het eerste gezicht niet. De intuïtieve interface die Snapseed zo hanteerbaar maakte is door ontwerpers onder handen genomen, meer om iets aan te passen dan om werkelijke verbeteringen aan te brengen.

Zelfs de icoontjes zijn veranderd, en niet ten goede. Ze zijn dunner, ieler en verbeelden minder goed waar ze voor staan. Snapseed is niet onbruikbaar geworden, maar het is van de ontwerpers wel een onhandige stunt.

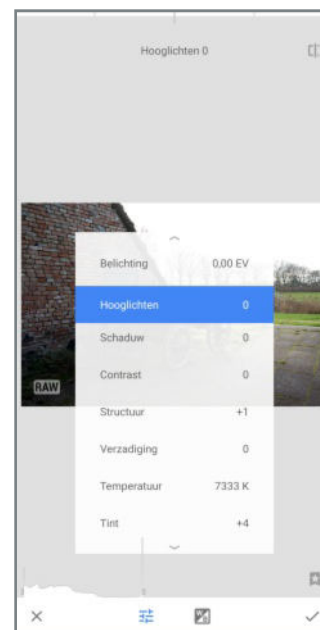
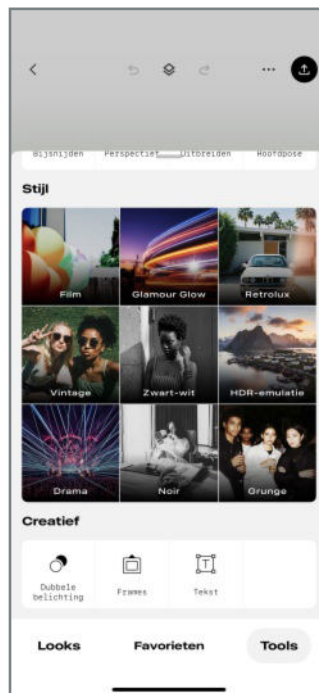
De update is er voor iOS en niet voor Android. Als je een update kunt voorkomen, wacht dan nog maar even. Mogelijk kom ik in een latere De Kijker op de voor- en nadelen terug, want ik moet de verbeteringen nog ontdekken. Wie weet.

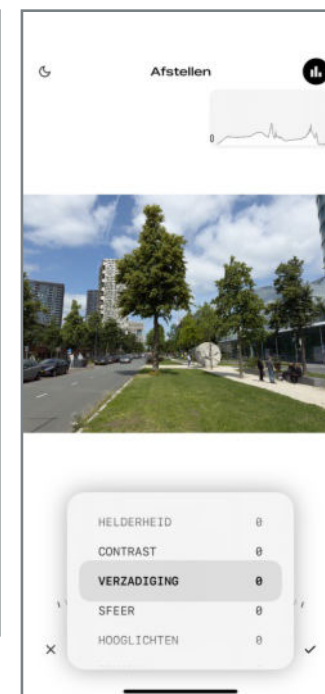
← In de oude versie kwamen bij het aanklikken van **TOOLS** meteen alle tools in beeld, met een klok icoon per tool.

↙ In de nieuwe versie komen de tools uiteraard ook in beeld, maar niet allemaal tegelijk: de onderverdeling in groepen verhindert overzicht.

↓ Je moet dus naar beneden scrollen om de rest in beeld te krijgen. Mooie plaatjes, maar die heb je voor het kiezen niet nodig.

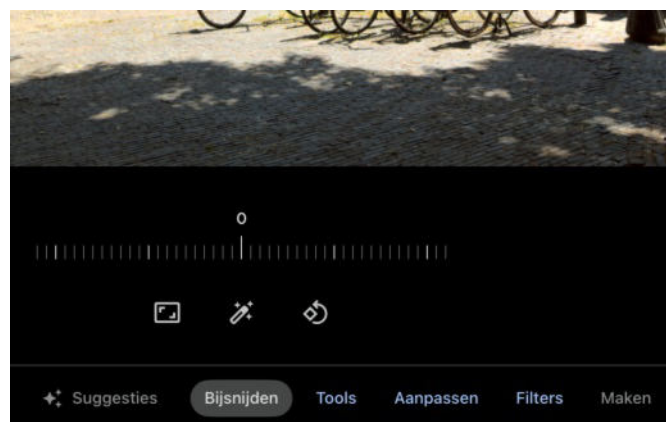
↑ Zo gaat het op meer plekken. In de oude versie kwam na het aanklikken van de tool Afstellen het bijbehorende menu compleet in beeld, lekker overzichtelijk. Klik een item aan en je kunt door met je vinger links-rechts te vegen de gekozen waarde bijregelen. Een blauwe thermometer-lijn liet in één oogopslag zien hoe ver je daarmee ging. Histogram linksonder.

↑ Nu opent zich na het aanklikken van Afstellen slechts een klein venster waarin je eerst moet scrollen om het gewenste item te kiezen. Een halfronde schaal onderin geeft vervolgens aan hoe ver je bent. Die schaal moet je 'lezen', interpreteren. Bij Afstellen krijg je wel een iets beter histogram in beeld.

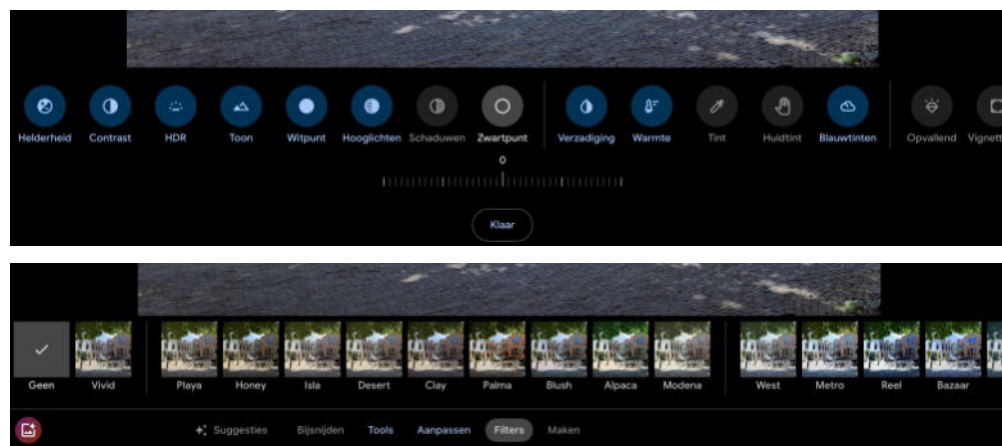
Mobiele fotobewerking 2: Google Photos

door Kees Molders

↑ *bijsnijden en automatisch uitlijnen. Oppassen: de automaat doet soms onlogische dingen*

Google Photos is een capabele basis-fotobewerker. Bij het installeren moet je eerst de bemoeizucht van Google van je afslaan (nee, ik wil geen synchronisatie met de cloud). Bij het aanklikken van de Tools blijkt dat je extra tools kunt bij-laden: meteen doen. Alle basis-gereedschapjes zijn voorhanden. Ook een aantal presets voor snelle 'stijlen' is aanwezig. Overigens is de synchronisatie met de cloud, in dit geval de Google Drive, natuurlijk wel handig voor mensen die daarvan gebruik maken en helemaal in het Google-ecosysteem zijn in gevoerd. Die cloud/drive geeft gratis 15 gigabyte opslag en dat is heel wat bruikbaar dan de 5 gigabyte van Apple. Gebruiksaanwijzing [hier](#). De app Google Photos is er voor Android én voor iOS.

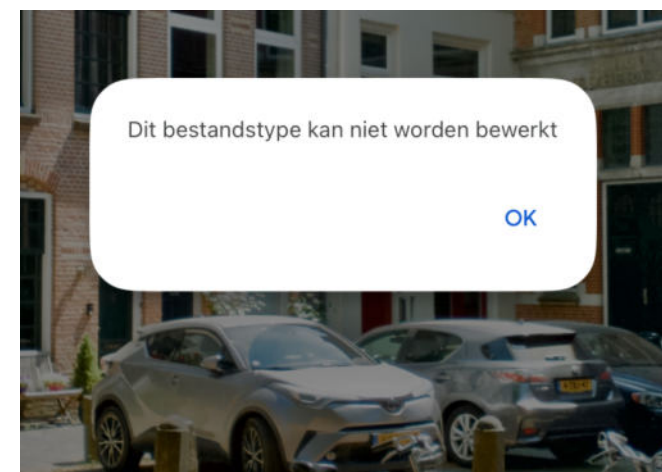

↑ *In de galerie maakt Google je het wel lastig. Hierboven zie je een aantal foto's. Maar welke is de raw, welke de jpg, welke de PNG (bij screenshots)? We krijgen geen bestandsnamen en geen extensies.*
→ *Die informatie komt pas te voorschijn als je een foto opent en vervolgens op de drie puntjes (...) bovenaan het scherm klikt.*
↓ *Dan blijkt overigens dat Google Photos géén raw-bestanden kan bewerken.*

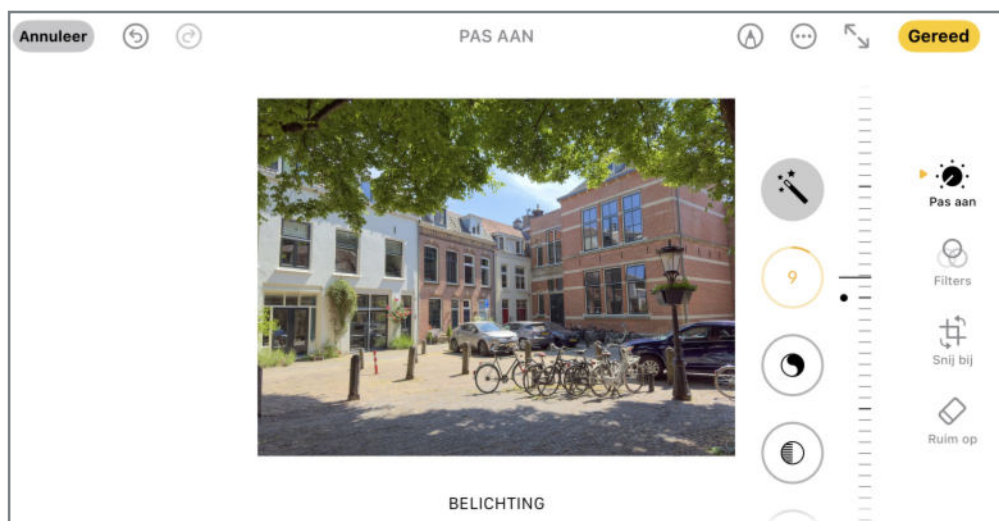
↖ *de bewerkingsgereedschappen onder de knop Aanpassen, met reguleur*

↖ *de filters voor snelle aanpassingen. Die kun je fijnregelen (temperen) door nogmaals op het icoontje van het gekozen filter te klikken.*

Mobiele fotobewerking 3: de Photos-app van iOS

door Kees Molders

← Aanpassingen in de Photos app van de iPhone.

→ De filters, met reguleur; hier in uiterste stand.

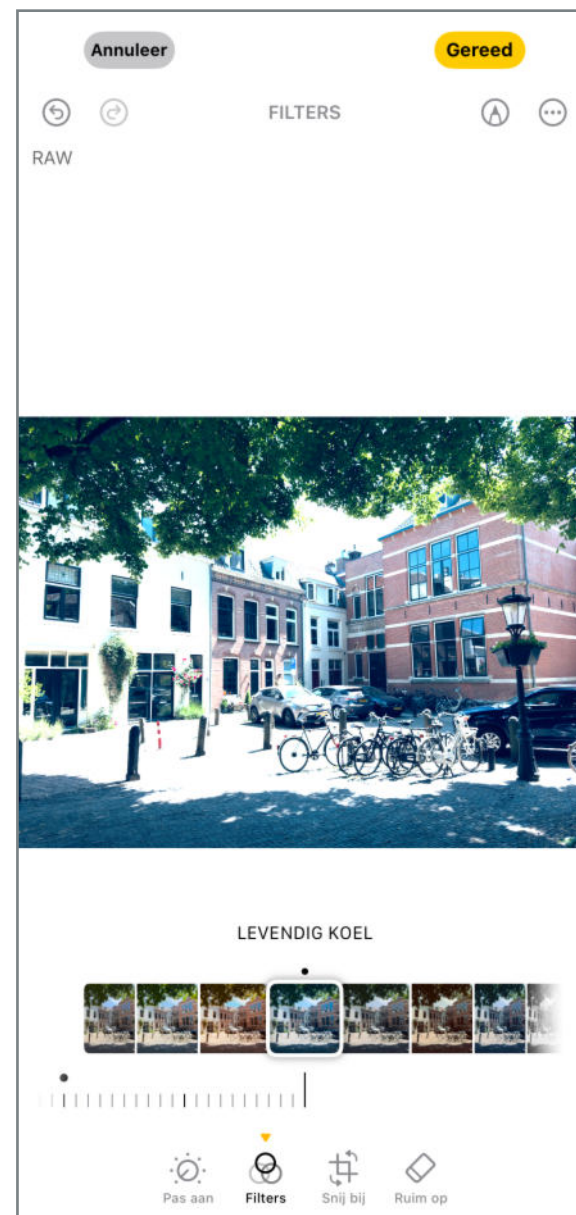
De in iOS (Apple) ingebouwde foto-galerie is tevens fotobewerker. Klik op een foto en vervolgens onderaan in het scherm op het icoontje met de drie reguleurtjes. Je kunt de foto 'aanpassen': automatisch, belichting, glans, licht, donker, contrast, helderheid, zwartpunt, verzadiging, levendigheid, warmte, tint, scherpte, definitie, ruisonderdrukking en vignet. Ook zijn er de welhaast obligate filters die na aanklikken kunnen worden bijgesteld.

De app heeft in ieder geval geen moeite met de door de iPhone gemaakte raw-files. Een voordeel van de app is de enorme helderheid van het scherm, die er voor zorgt dat de originelen contrastrijk overkomen alsof je naar een dia kijkt. Die helderheid kan op papier nooit worden bereikt. Hoezo is een foto een papieren ding? De keerzijde is dat de zelf bewerkte foto's vaak een stuk minder sprankelend overkomen, ook al zijn die technisch gezien (histogram!) prima in orde.

Mijn oordeel: voor basisbewerkingen een prima app. Voor meer creatieve of preciesere bewerkingen vind ik Snapseed beter.

Ik maak er een gewoonte van de op de iPhone gemaakte opnamen over te zetten naar een SSD-drive. Die SSD is mijn verdeelschijf naar de pc en naar de iPad, waarop ik ook bewerkingen doe. Het grotere scherm van de iPad maakt de beoordeling van de resultaten makkelijker. Lang leve de EU, die Apple gedwongen heeft zijn apparaten te voorzien van een USB-C-aansluiting.

Eenvoudige uitleg vind je [hier](#).

Mobiele camera-app: Project Indigo

Probeer ik net van Adobe los te komen...

door Kees Molders

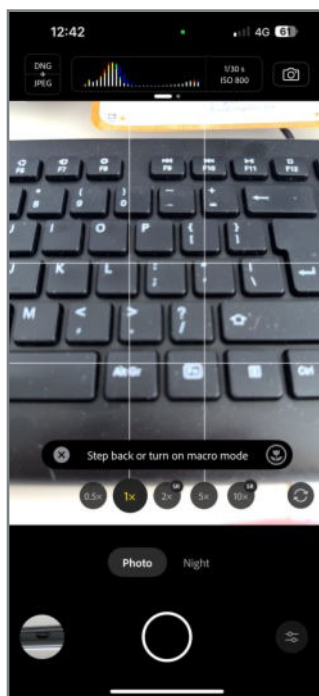
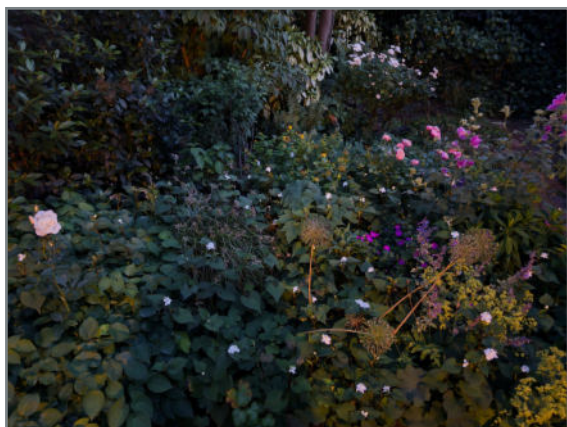
Op 13 juni, dus vers van de pers, kondigde Adobe een nieuwe camera-app aan.

Project Indigo is een 'computational photography camera app' van Adobe voor iOS. Vertaald: het is een gratis camera-app met algoritmen die de beeldkwaliteit van smartphonefotografie verder zou verbeteren. Er volgt ook een Android-versie, maar wanneer is onbekend.

Zonder al te veel voorbereiding heb ik de app geprobeerd. Lees verder op het [blog van Adobe](#), het is erg interessante lectuur. En de app is veelbelovend. Hij draait alleen op krachtige, recente iPhones.

De smartphone raakt snel oververhit en de app belast de accu zwaar, daar is nog wat huiswerk te doen. En het blijft Adobe; het 'project' zal dus bij gebleken succes wel achter de abonnementsmuur verdwijnen.

↓ *Nachtopname, letterlijk, bij het licht van een buiten-lampje. Uit de hand en onbewerkt. 1/5 seconde, staat in de exif. Maar dan waarschijnlijk wel van meerdere opnamen na elkaar, over elkaar geplakt. Dat vermindert ruis. Het beeld is uitvergroot inderdaad opmerkelijk schoon en scherp.*

↑ *Op het bolle glas van dit klokje is zwak de spiegeling van de kamer zichtbaar.*

↖ *De interface van Indigo. goed histogram, veel hand-instellingen mogelijk, suggesties voor macro of nachtopname.*

↑ *Als je dezelfde foto maakt met 'reflecties wegnemen' krijg je een schoner beeld, al zijn de meest felle reflecties (links op het glas) onaangetast. Ik beweer niet dat dit een betere foto oplevert, het glas lijkt weg, niet bol...*

↑ *Maar het gaat om het experiment! Tot mijn verbazing sloeg Indigo ook het verwijderde beeld afzonderlijk op. Zo'n camera ziet meer dan je lief is... Onbewerkt! Nogal bizar...*

→ *Ik was geïntrigeerd door de mogelijkheid in Indigo een foto te maken met 10x zoom: mijn smartphone gaat optisch niet verder dan 5x.*

Dat kán dus niet anders zijn dan een uitsnede uit het 5x-beeld. Dat is ook zo, maar in het geval van Indigo neemt de app met pixel-shift verschillende opnamen snel achtereen en legt die over elkaar. Dit vliegtuig is een Air Canada Airbus A330-343, met 830 km/h op weg van Frankfurt naar Montreal, op 10.119m hoogte. Dat kon ik zien in [FlightRadar24](#). Met Pythagoras kom ik op een 'hemelsbrede' afstand tussen vliegtuig en smartphone van ±13,4 km. Een smartphone! Uitsnede, bewerkt in Snapseed.

Het vliegt, maar ik ben nu eenmaal geen vogelaar ;-)

Zelf doen: een sluiterknop voor je smartphone-camera

We beginnen in dit blad geen vaste dhz-rubriek.

door Kees Molders

De ergonomie van een smartphone is niet altijd even geschikt als je foto's wilt maken. De ontspanknop in de foto-app zit doorgaans op een ongemakkelijke plaats in het scherm, als je tenminste geen selfies maakt en het toestel in 'landscape' houdt.

Bij Amazon vond ik de hierbij afgebeelde sluiterknop. Bij echte foto-handels is een dergelijk apparaatje nauwelijks te vinden - of relatief duur. Bij Amazon één voor €6, twee voor €8 en drie voor €10, afgerond. Met polsbandje.

Hij werkt op een doodnormale CR2032-knoopcel, dus gelukkig geen obscuur modelletje. Er zit een aan/uit-knop op de zijkant, als je die aanzet kun je het dingetje 'pairen' (koppelen) aan de bluetooth van je smartphone. Hij heeft een blauw controle-ledje.

Ik kocht in de supermarkt voor een paar piek een stuk zelfklevend klittenband (in het Engels: 'hook and loop'). Een stukje van het zachte spul plakte ik op de siliconen-hoes van mijn smartphone. Die kan nog zonder haperen in de jaszak. Het hakerige deel van het klittenband plakte ik achterop de afstandsbediening. Daardoor plakte ik wel het batterijdeksel dicht. Ik kon wel kunstig om het dekseltje heen-knippen, maar dan heeft het flintertje plakstrook onvoldoende houvast. Dat batterijprobleem los ik wel op als het zich voordoet.

Als je het goed doet, valt de knop onder je wijsvinger.

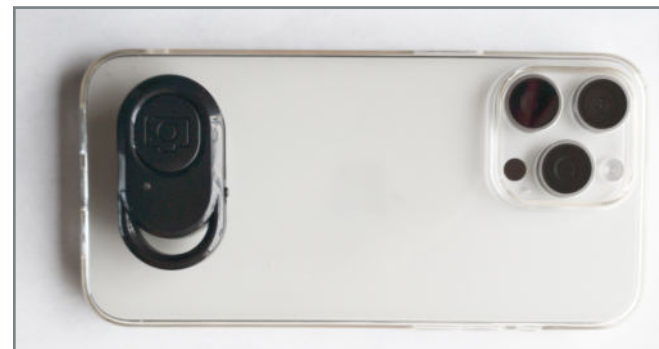
met de klok mee:

- *bluetooth sluiterknop; werkt op Android en iPhone*
- *polsbandje, ontspanknop en klittenband*
- *stukjes klittenband op de juiste plek (eerst even droog-oefenen om te passen)*
- *knop 'geklit', op z'n kop om de drukknop zo hoog mogelijk te krijgen*
- *en fotograferen maar.*

Deze knop is ook handig als je de smartphone - zonder selfie-stok - met één hand hoog boven je hoofd wilt houden. Met de andere hand bedien je dan de losse cameraknop.

Het is misschien verleidelijk om het polsbandje aan de knop te laten zitten, maar dat is niet veilig genoeg als valbeveiliging voor je smartphone!

Zoekterm: bluetooth afstandsbediening smartphone
Merk van mijn exemplaar: Amathings

Een label voor je nieuwe smartphone

De Europese Commissie in actie voor houdbaarheid van de smartphone

door Kees Molders

Smartphones leken een tijdlang wel een wegwerp-artikel: om de twee jaar een nieuw modelletje, want je belcontract liep af, en dan kwam je weer in aanmerking voor een nieuwe. En het energieverbruik - peanuts toch? Dit gaat niet over fotografie, wel over smartphones (en tablets).

De fabrikanten en importeurs zijn er gebaat bij dat we zo kort mogelijk doen met onze apparaten. Beveiligingsupdates stopzetten, slechts enkele nieuwe versies van het besturingssysteem uitgeven, accu's niet verwisselbaar maken, repareren tegenwerken: trucs genoeg.

De Europese Commissie heeft nu een EU-verordening van 47 pagina's inzake **ecodesign** vastgesteld. Smartphones en tablets die na 20 juni 2025 voor het eerst in de Europese Unie op de markt worden gebracht, moeten vijf jaar lang besturingssysteem- en beveiligingsupdates krijgen. Er moeten zeven jaar lang reserveonderdelen beschikbaar zijn.

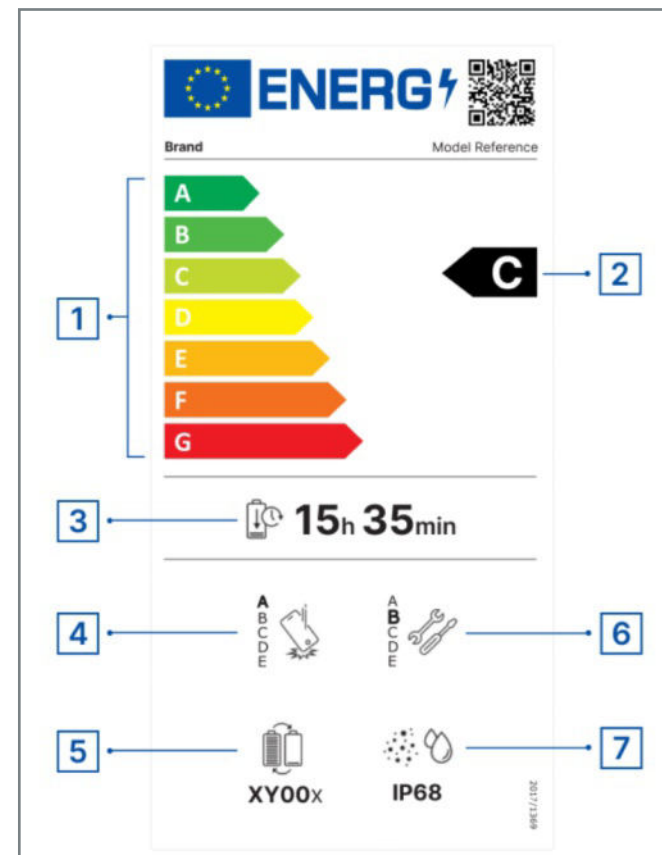
Fabrikanten moeten onafhankelijke professionele reparatiebedrijven toegang geven tot alle reserveonderdelen en assemblages. Consumenten hoeven alleen onderdelen te krijgen die het vaakst kapot gaan. Hieronder vallen batterijen, beeldschermen met accessoires, houders voor simkaarten en geheugenkaarten, evenals behuizingsafdekkingen en beschermfolies. Reserveonderdelen moeten binnen vijf werkdagen worden geleverd en vanaf het vijfde jaar na maximaal tien werkdagen.

De vanaf juni op de EU-markt geïntroduceerde smartphones en tablets moeten ook het EU-energielabel inclusief de repareerbaarheidsindex dragen. Daarop staan symbolen voor het uithoudingsvermogen van de accu (per lading, maar ook het aantal ladingen voor de totale levensduur), valbestendigheid, repareerbaarheid en water- en stofwerendheid.

→ De uitleg bij de symbolen op het energielabel:

1. Schaal van energie-efficiëntieclassen van A tot G.
2. De energie-efficiëntieklasse van dit product.
3. De batterijduur per cyclus, in uren en minuten per volledige batterijlading.
4. Herhaalde betrouwbaarheidsklasse vrije val (botsweerstand).
5. Uithoudingsvermogen van de batterij in cycli.
6. Repareerbaarheidsklasse.
7. Ingress Protection-classificatie (afdichting tegen stof en water)

Mobiele telefoons en tablets die volgens deze regels worden geproduceerd, zullen tegen 2030 elk jaar bijna 14 terawattuur aan primaire energie besparen. Dit is een derde van het huidige primaire energieverbruik van deze apparaten. De nieuwe regels zullen ook helpen om het gebruik en de recycling van kritieke grondstoffen te optimaliseren.

Nederlands Fotomuseum verhuist

foto's en tekst Kees Molders

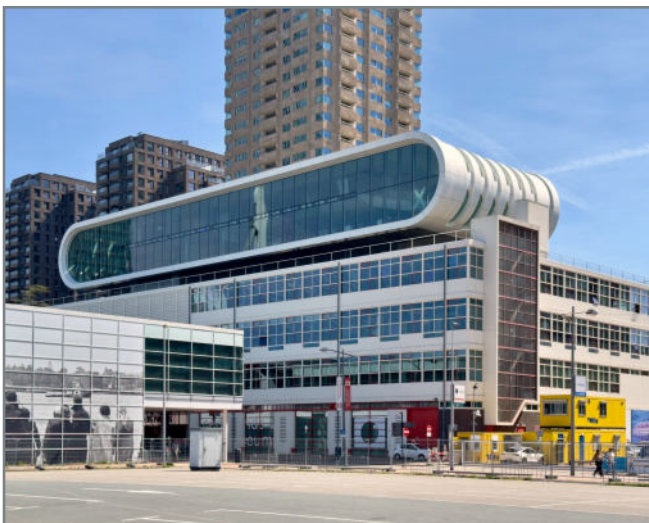

Het Nederlands Fotomuseum was vanaf het begin van zijn bestaan gevestigd aan de Wilhelminakade te Rotterdam. Het gaat dit jaar verhuizen. Op 25 mei sloot het museum zijn deuren. Begin september heropent het museum in het pand van het voormalige pakhuis Santos aan de Brede Hilledijk.

In dit monumentale gebouw van acht verdiepingen komen tentoonstellingsruimten waar onder andere de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* weer is te zien, een museumwinkel en een voor het publiek toegankelijke bibliotheek, een educatiecentrum, gemeenschappelijke ruimtes, een café, een donkere kamer voor zowel professionele als amateurfotografen en een dakrestaurant met uitzicht op Rotterdam.

Het pand ligt ten opzichte van de binnenstad één pier verder naar het zuiden. Met de metro vanaf Rotterdam Centraal ging je tot nu toe met lijn D (richting De Akkers) naar de halte Wilhelminaplein. Nu neem je twee minuten later en één halte verder Rijnhaven als uitstaphalte, vandaar hooguit tweehonderd meter lopen in westelijke richting.

De opening gebeurt naar verluidt begin september; de exacte datum is op het moment dat ik dit schrijf nog niet bekend. Wel moet je er alvast rekening mee houden dat het in de beginperiode vreselijk druk zal zijn.

Afbeelding uit
3drotterdam.nl,
bewerkt.

EXPOSITIES: een selectie

De gegevens van deze rubriek zijn bijgewerkt tot medio juni 2025. Raadpleeg voor je op pad gaat altijd de websites van de musea voor actuele gegevens en bezoekersinformatie!
(en natuurlijk de NS-app...)

Fotofestival Naarden
thema: THUIS

Na vier jaar afwezigheid is het FotoFestival Naarden er weer. Het thema van deze 18e editie is Thuis. Wat betekent 'thuis'? Is het een fysieke plek, een geur, een herinnering, een gevoel van samenzijn - of juist iets cultureels?

Fotografen: Marwan Magroun, Lex Chen, Wouter le Duc, Maurice van Es, Ringel Goslinga, Caroline Kist, Rox Klijn, Gerco de Ruijter, Martine Stig, Nick Verhage, Wesley Verhoeve, Vincent Zanni, Stephan Keppel.

nog tot en met 6 juli 2025
diverse locaties Naarden

Mesmerizing
Scarlett Hooft Graafland

Mothers of the Forest, 2012. Scarlett Hooft Graafland

Museum Panorama Mesdag toont in Mesmerizing een overzicht van ruim veertig bekende werken en gloednieuwe fotografische installaties van Scarlett Hooft Graafland. Net als Hendrik Willem Mesdag dat deed met zijn Panorama, weet zij met ieder beeld een nieuwe wereld te scheppen van kleurrijke, verwonderende landschappen en voorstellingen, al dan niet in samenwerking met de lokale bevolking. De foto's, soms verrijkt met borduurwerk, spelen met de perceptie van de kijker. Hoewel de fotografie van Scarlett anders doet denken zijn al haar beelden gefotografeerd met haar analoge camera en niet achteraf bewerkt.

tot en met 31 augustus 2025
Museum Panorama Mesdag
Zeestraat 65, Den Haag

Between the Sea and the Sky
Jimmy Nelson

Arnemuiden 2021, Jimmy Nelson

Imposante tentoonstelling van fotografisch kunstenaar Jimmy Nelson. De expositie *Between the Sea and the Sky* toont 65 fotowerken en twee video's van twintig Nederlandse gemeenschappen in traditionele klederdracht. De beelden met weidse luchten zijn gemaakt in pittoreske vissersdorpen, polderlandschappen en vestingstadjes. Met zijn kleurrijke werk viert Nelson de schoonheid, culturele rijkdom en authenticiteit van de mensheid.

tot en met 21 september 2025
Fotomuseum aan het Vrijthof
Vrijthof 18 Maastricht

De Ondergedoken Camera

Illegale opname vanuit fietstas van commandopost Kriegsmarine, genomen vanaf het Emmaplein de Emmalaan in, Amsterdam, 1944

© Charles Breijer / Nederlands Fotomuseum.

Foam presenteert De Ondergedoken Camera, een tentoonstelling met werk van Nederlandse fotografen die de gevolgen van de Duitse bezetting tijdens de hongerwinter van 1944-1945 in Amsterdam vastlegden. Dat waren onder anderen Cas Oorthuys, Emmy Andriess, Charles Breijer, Kryn Taconis en Ad Windig.

tot en met 2 oktober 2025

FOAM

Keizersgracht 609, Amsterdam

Felwa, Natuur in transitie Arja Hop and Peter Svenson

Farmyard 2, Felwa.

Fotografen Arja Hop en Peter Svenson zijn gefascineerd door de Veluwe en planten die duizenden jaren geleden al van belang waren voor de bewoners van het gebied. Felwa is een oude Germaanse omschrijving van het gebied dat we tegenwoordig aanduiden als de Veluwe. Felwa betekent letterlijk 'vaag lichtgeel' en refereert aan de kleur van de aarde die zo kenmerkend is voor de zandgronden van de Veluwe. De plek en de kleur zijn ook verbonden met de geboortegrond van Arja Hop. De fotografen besloten haar ouderlijk huis - een boerderij in Hierden niet ver van het Veluwemeer - vast te leggen vanuit het perspectief van de plantenwereld.

tot en met 26 oktober 2025

CODA museum

Vosselmanstraat 299, Apeldoorn

Memento. Fotografie, onderbroken

© Tyler Mitchell, Nap, 2021. Collectie Huis Marseille

In 2025 viert Huis Marseille, Museum voor Fotografie zijn 25-jarig jubileum. Ter gelegenheid hiervan is van 28 juni tot en met 12 oktober 2025 de tentoonstelling *Memento. Fotografie, onderbroken* te zien.

In een onconventionele en monumentale presentatie toont Huis Marseille ruim honderd hedendaagse fotografische topwerken uit zijn rijke collectie en biedt hiermee tevens inzage in een kwarteeuw verzamelbeleid. Hieruit blijkt dat de verzameling niet alleen ontwikkelingen in de fotografie en de beeldcultuur goed weerspiegelt, maar ook die in de veranderende maatschappij, met name van de afgelopen vijf jaar. Te zien zijn werken van o.a. Serrano, Goldblatt, Lixenberg, Struth, Burtynsky en Van Meene.

tot en met 12 oktober 2025

Huis Marseille

Keizersgracht 401, Amsterdam

BESTUUR

Rob Renshoff – voorzitter
tel. 0653 166 771
voorzitter.afd07@fotobond.nl

vacature – secretaris
secretaris.afd07@fotobond.nl

Christophe Thole – penningmeester
penningmeester.afd07@fotobond.nl

Algemeen bestuurslid – vacature

Voor zaken m.b.t. opleidingen kun je je momenteel
richten tot de secretaris
secretaris.afd07@fotobond.nl

**De afdeling Utrecht - 't Gooi
wordt gevormd door 24
fotoclubs in Utrecht, de
Betuwe en het Noord-
Hollandse 't Gooi, plus
individuele leden. Dat zijn
ongeveer 700 fotografen.**

COLOFON

De Kijker is het digitale informatiebulletin van de Afdeling Utrecht - 't Gooi van de Fotobond. De Kijker verschijnt minimaal vier maal per jaar en wordt uitgebracht onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van de Afdeling Utrecht - 't Gooi.

REDACTIE

Jan Donders, Marcel Borgstijn en Kees Molders
redactie.afd07@fotobond.nl

PUBLICATIESCHEMA

WINTEREDITIE
deadline aanleveren kopij 15 december
verschijningsdatum omstreeks 1 januari

LENTE-EDITIE
deadline aanleveren kopij 15 maart
verschijningsdatum omstreeks 1 april

ZOMEREDITIE
deadline aanleveren kopij 15 juni
verschijningsdatum omstreeks 1 juli

HERFSTEDITIE
deadline aanleveren kopij 15 september
verschijningsdatum omstreeks 1 oktober

KOPIJ VOOR HET VOLGENDE NUMMER

Het volgende nummer van De Kijker verschijnt rond 1 oktober 2025. Artikelen, foto's en/of andere voor de lezers interessante bijdragen dienen **uiterlijk 15 september 2024** in het bezit te zijn van de redactie. Inzendingen per mail (foto's zoveel mogelijk per WeTransfer) naar redactie.afd07@fotobond.nl. De redactie heeft het recht om ingezonden bijdragen te weigeren. Inzenden betekent niet automatische plaatsing, maar wordt wel zoveel mogelijk gewaarborgd.

Geef bij een **aanmelding van een expositie** de volledige informatie. Denk even mee en maak er voor ons geen puzzel van. Geef in ieder geval: eerste en laatste expositiedag, naam, locatie. Geef een korte beschrijving, zend een representatieve foto mee in voldoende resolutie mét de naam van de fotograaf. Wij willen zeker weten dat de fotograaf akkoord is met plaatsing. Geef een link naar de plek waar de lezers meer informatie kunnen vinden.

We nodigen je uit je eigen **herfstfoto** in te sturen voor de omslag van de volgende editie! Liggend formaat, voldoende resolutie; hij wordt afgesneden in A4-verhoudingen, maar dat mag je natuurlijk ook zelf doen.